

hadden moeten bieden, niet onderschatten, maar hoeveel zwaarder was het lot van de concentratiekamp-gevangenen geweest! Vooral zij hadden gehaakt naar de dag der bevrijding, daarbij niet anders verwachtend dan dat vrijwel onmiddellijk Nederlandse helpers zouden verschijnen ten-einde hen ten spoedigste naar Nederland terug te brengen. Teams van het Franse en het Belgische Rode Kruis, begeleid door Franse en Belgische officieren, waren spoedig ter plaatse maar Nederlandse teams kwamen niet opdagen, wèl hier en daar enkele officieren van Ferwerda's dienst; die hadden de middelen niet om grote groepen af te voeren.

Twee van die officieren kwamen enkele dagen na de 12de april waarop Buchenwald werd bevrijd, in het kamp aan waar zich toen nog een kleine vierhonderd Nederlanders bevonden – zij konden niet veel meer doen dan in samenwerking met een Nederlandse commissie die zichzelf had opgeworpen, een lijst opstellen van de eerste twintig bevrijden die voor repatriëring in aanmerking kwamen.¹ In Buchenwald moesten de bevrijden zèlf hun transport naar Nederland regelen – de Amerikanen stelden daartoe (maar pas na vier weken!) autobussen ter beschikking die, elk begeleid door een Amerikaanse militair, na twee dagen rijden Maastricht bereikten. Men had veertig zieken in Buchenwald moeten achterlaten, zulks in barakken waar notabene SS'ers als ziekenoppassers fungeerden; de behandeling was er slecht, mede doordat Amerikaanse militaire artsen zich maar zelden vertoonden. Evenwel: op 15 mei arriveerde een Rode Kruis-colonne met tien ambulances welke het Militair Gezag twee dagen eerder uit Nederland had doen vertrekken² – die ambulances waren op de 17de in Nederland terug en vertrokken drie dagen later naar Dachau.

Toen laatstgenoemd concentratiekamp op 29 april werd bevrijd, waren er onder de bevrijden bijna vierhonderdtachtig Nederlanders, onder wie tien vrouwen. Twee weken verliepen – geen enkele Nederlandse officiële helper kwam opdagen. Op 11 mei kwamen drie onofficiële: twee kape-laans-legeraalmoezeniers die, begeleid door een soldaat die dienst deed in het Canadese leger, eenvoudig in een militaire auto waren gestapt (de soldaat fungeerde als chauffeur), louter teneinde de in Buchenwald opgesloten Deken van Nijmegen op te halen; ze hadden er twee dagen over

¹ De commissie bestond hoofdzakelijk uit communisten – zij droeg er zorg voor dat op de lijst de namen van zestien of zeventien communisten kwamen te staan. ² De betrokken officier van het Militair Gezag had geen bevoegdheid om de marsorders uit te schrijven welke nodig waren om de grens te passeren en in Duitsland onderdak te verkrijgen maar trok zich daar niets van aan; hij had de colonne voldoende benzine meegegeven.